

โรงพยาบาลชุมชน	ฉบับที่ A แก้ไขครั้งที่ 01	วันที่บังคับใช้ 28/2/2564	หน้า 1/3	สำเนาที่
วิธีปฏิบัติที่: WI-EMR-01.12		เรื่อง: การดูแลผู้ป่วยถูกสัตว์มีพิษกัด ต่อย หรือสัมผัส		

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

สัตว์ขาข้อมีพิษกัด (Poisonous Arthropod) สัตว์ขาข้อที่มีพิษ สามารถกัดต่อยทำอันตรายคน หากถูกรบกวนมีหลายประเภท คือ

๑.ประเภทกัด ให้ฟันหรือเคี้ยวเป็นอาวุธ โดยมีต่อมพิษ ที่สามารถบีบฉีดพิษเข้าสู่บาดแผลเช่น

๑.๑. มด มีหลายชนิดที่ดุชอบกัด ได้แก่ มดตะนอย กัดแล้วไม่ถึงอันตราย นอกจากรุมกัดจำนวนมากและมีภูมิแพ้ต่อพิษแมลงมดคันไฟ

๑.๒. แมงมุม (Spider) แมงมุมมีหลายชนิด แมงมุมหลายพันธุ์มีพิษ บางชนิดพิษของมันเพียงแต่ทำให้บริเวณที่ถูกกัดบวม แดง ไม่ปวด แต่บางชนิดมีพิษร้ายแรง เช่น แมงมุมสีดำ (Block window spider) ลำตัวทอ้งขา มีสีดำหรือน้ำตาลหน้าท้องมีรูปคล้ายนาฬิกาทราย สีส้มแดงเห็นได้ชัด มักอาศัยอยู่ในที่มืด เช่น ในกองไม้ รังไม้ ตอไม้ ข้างโถส้วมมักกัดคนเมื่อถูกรบกวนเมื่อคนถูกกัดจะปวดขึ้นทันทีภายใน ๑ - ๒ นาทีแรกเท่านั้น แผลจะมีสีม่วงแดงและมีวงขีดๆบางครั้งจะมีลมพิษด้วย อาการปวดเหมือนถูกเข็มแทง และจะปวดขึ้นเรื่อยๆต่อไปจะปวดและกระจายไปทั่ว เช่น ท้อง ออก หลัง แขน และขา กล้ามเนื้อจะแข็งเกร็ง ระยะต่อมาจะซึม อ่อนแรง กระหายน้ำ อาเจียน และช็อค ในกรณีนี้ผู้ป่วยตายเกิดเนื่องจากระบบหายใจหรือระบบไหลเวียนล้มเหลว ในประเทศไทยยังไม่พบแมงมุมมีพิษ

๑.๓. ตะขาบ (Centipede) มีเขี้ยวพิษ อยู่ที่ส่วนหัว ๑ คู่ และมีต่อมพิษอยู่ที่ลำตัวปล้องแรก เมื่อถูกตะขาบกัด จะปวดแสบปวดร้อน บวมแดง บริเวณแผล อาการทั่วไปอาจมีคลื่นไส้อาเจียน วิงเวียนศีรษะ

๒.ประเภทต่อย ใช้ส่วนกันเป็นทิ่มอาวุธ เรียกว่า เหล็กไน (Sting) ทำร้ายศัตรู โดยปากและผึ้งเหล็กอยู่ใน เช่น

๒.๑. ผึ้ง (Bee) เมื่อต่อยศัตรูจะทิ้งเหล็กไนและถุงพิษคาไว้ที่เหยื่อ อาจทำให้มีอาการแพ้และมี Anaphylaxis ได้

๒.๒. ต่อ(Wasp) ตัวโตกว่าผึ้ง ปล่อยพิษไว้ครั้งละมากกว่าผึ้ง ต่อยและเหล็กไนไม่หลุดไป จึงสามารถต่อยซ้ำได้หลายครั้ง

๒.๓. แตน (Homet) เช่นเดียวกับต่อแต่ตัวโตกว่าและมีพิษจำนวนมากกว่าด้วย

๒.๔. แมงป่อง (Scorpion) เป็นสัตว์ประเภทเดียวกับแมงมุมปลายหางมีเหล็กไนบางชนิดมีพิษในประเทศไทยแมงป่องมีพิษไม่รุนแรงนัก

๓. ประเภทสัมผัส จะปล่อยสารเคมีพิษไปโดนผิวหนังคนที่ไปสัมผัส เช่น

๓.๑. หนอนบู่ (Caterpillar) เป็นตัวอ่อนของผีเสื้อ ลำตัวเป็นขนแหลม ปลายขนแหลมมีรูปกลวงต่อกับต่อมพิษซึ่งมักอยู่ที่โคนขน

๓.๒. ตัวงกระดก (Paedeus Fusciped ,Rove Beetle) เป็นแมลงเล็กประมาณ ๗ มิลลิเมตร หัวสีดำ ท้องสีเหลืองส้ม เวลาเกาะอยู่จะกระดกกันขึ้น ถ้าไปสัมผัสโดน จะปล่อยสารพิษทำให้เป็นผื่น แดง ปวด แสบปวดร้อน คัน มักออกมาเล่นไฟในเวลากลางคืน

การปฐมพยาบาล ตะขาบ แมงป่องและผึ้งกัด

โดยทั่วไปบริเวณที่ถูกกัดต่อยและถูกพิษ จะมีอาการปวด บวม แดง การปฐมพยาบาลด้วยการทำความสะอาด ทายาฆ่าเชื้อ มีเพียงผึ้ง และแมงป่องเท่านั้นจะมีเหล็กไนอยู่ในผิวหนังถ้าสามารถมองเห็นได้ก็ใช้เข็มปลายแหลมคีบออกจากผิวหนัง

การปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีที่ตะขาบ แมงป่อง ผึ้งกัดปฏิบัติดังนี้

โรงพยาบาลชุมชน	ฉบับที่ A แก้ไขครั้งที่ 01	วันที่บังคับใช้ 28/2/2564	หน้า 2/3	สำเนาที่
วิธีปฏิบัติที่: WI-EMR-01.12		เรื่อง: การดูแลผู้ป่วยถูกสัตว์มีพิษกัด ต่อย หรือสัมผัส		

๑. การทำความสะอาดบาดแผล
๒. การให้ยาแก้ปวด ยาแก้แพ้
๓. การฉีดยาป้องกันบาดทะยัก
๔. การประคบเย็นเพื่อลดปวด

๕. ในรายที่มีอาการปวดมาก การฉีดยาชาบริเวณรอบบาดแผลช่วยทุเลาอาการ

๖. ในกรณีที่มีพิษมากจะมีอาการรุนแรงได้ เช่น อาการหายใจไม่ออก ความดันต่ำ หน้าเขียว

ควรรายงานแพทย์เวรเพื่อการรักษา พิจารณาการนอนโรงพยาบาลหรือมีการส่งต่อไป

การปฐมพยาบาลหอยเม่นตำ ให้ใช้ก้อนหินหรือของแข็งทุบบริเวณที่ถูกหอยเม่นตำจนกระทั่งหนามนั้น
แหลกละเอียดให้ยาแก้ปวด

การปฐมพยาบาลแมงกะพรุนไฟ ใช้ทรายขัดเอาเมือกที่ติดอยู่กับผิวหนังออก ใช้น้ำยาโบคาร์โบเนต
๓% ชุบปิดแผลไว้

การปฐมพยาบาลเมื่อถูกงูกัด งูมีหลายชนิดทั้งที่มีพิษและไม่มีพิษ ความแตกต่างที่สำคัญที่แตกต่างทาง
กายภาพระหว่างงูมีพิษและไม่มีพิษ คือ งูพิษ มีเขี้ยว ๑ คู่ อยู่ที่ขากรรไกรบนทางข้างหน้า และมีเยื่อหุ้มเขี้ยวมี
ลักษณะกรวงเหมือนเข็มฉีดยา รูในเขี้ยวมีท่อติดต่อไปยังต่อมน้ำพิษแต่ละข้าง เมื่องูพิษกัด เขี้ยวจะฝังใน
กล้ามเนื้อ กล้ามเนื้อรอบๆต่อมน้ำพิษจะหดตัวบีบน้ำพิษ ทำให้น้ำพิษไหลออกทางท่อทางปลายเขี้ยว บาดแผล
ที่ถูกงูกัดจะเป็นรอยเคี้ยวเป็นจุดเดียวหรือสองจุด อาจเห็นเลือดซึมออกจากเขี้ยว บาดแผลบริเวณรอบๆรอยเขี้ยว
อาจมีสีเขียวคล้ำ งูไม่มีพิษจะไม่มีเขี้ยวแต่จะมีฟัน ดังนั้นเมื่องูไม่มีพิษกัด จึงเห็นเป็นรอยถลอกไม่มีรอยเคี้ยวให้
เห็น งูไม่มีพิษเช่น งูเขียวปากจิ้งจก งูลายสาบ งูลายสอ งูกันขบ งูปีแก้ว งูแสลงอาทิตย์ งูเหลือมและงูหลาม
พิษของงูที่มีผลต่อร่างกาย

๑. พิษต่อระบบประสาท (Neurotoxin) เช่น พิษของงูเห่า งูจงอาง ทำให้เกิดอัมพาตของ
กล้ามเนื้อ และที่สำคัญ คือหยุดหายใจ

๒. พิษต่อโลหิต (Hemotoxin) เช่น พิษของงูแมวเซา งูกะปะ และงูเขียวหางไหม้ ทำให้
เลือดออกตามอวัยวะต่างๆ เช่น ตามผิวหนัง เหงือก ไอบเป็นเลือด อาเจียนเป็นเลือด ปัสสาวะเป็นเลือด ถ้า
เลือดออกมากผู้ป่วยอาจช็อคตายได้

๓. พิษต่อกล้ามเนื้อ (Myotoxin) เช่น พิษของงูทะเล ทำอันตรายต่อเซลล์ของกล้ามเนื้อ ทำ
ให้มีอาการปวดกล้ามเนื้อขึ้นและมีปัสสาวะสีดํา

การดูแลผู้ป่วยที่ถูกงูพิษกัด

๑. ชักประวัติ ตรวจร่างกาย ให้أ้าปาก แลบลิ้น ลักษณะรูปร่าง ชนิด สี ขนาดของงูพิษ หรือชนิดของงู

๒. พยายามไม่ให้ผู้ป่วยเคลื่อนไหว เพราะจะทำให้พิษดูดซึมผ่านกระแสโลหิตหรือเลือดได้เร็วขึ้น

๓. ทำความสะอาดบาดแผลให้สะอาด

๔. ให้ออกซิเจนและน้ำเกลือเตรียมการช่วยเหลือการ CPR ให้พร้อมเพราะพิษงูทำลายการทำงานของหัวใจ
ระบบหายใจได้รวดเร็วและรุนแรง

๕. รายงานแพทย์ทันที

๖. ตรวจทางห้องปฏิบัติการ (VCT)

๗. แพทย์ตรวจรักษา Admit ผู้ป่วยหรือพิจารณาเพื่อส่งต่อผู้ป่วยเพื่อรับ serum แก้พิษงูต่อไป

โรงพยาบาลชุมชน	ฉบับที่ A แก้ไขครั้งที่ 01	วันที่บังคับใช้ 28/2/2564	หน้า 3/3	สำเนาที่
วิธีปฏิบัติที่: WI-EMR-01.12	เรื่อง: การดูแลผู้ป่วยถูกสัตว์มีพิษกัด ต่อย หรือสัมผัส			

ผู้จัดทำ..... หัวหน้างานการพยาบาลอุบัติเหตุ-ฉุกเฉิน และนิติเวช	.....28/2/2564..... วันที่
ผู้อนุมัติ..... หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล	.....28/2/2564..... วันที่
สถานะเอกสาร .....เอกสารควบคุม.....	